

Матлаби Сайидюноси Истаравшанї, ки зери домани охундњои шиамазњаб панањ бурда бо мардуму давлати Тољикистон душманї меварзад, тањти унвони пурвоњимаи «Парвандаи Хочї Умаралї ва Чамол: нукоти ифтироку иштирок» дар пойгоњи ифротии иттилоотиаши интишор ёфт. Сайидюнус дар ду банд ќазияи марги рўзноманигори Саудї Љамол Хошукчиро бо ќатли рањбари собики «Гурўњи 24» Умаралї Қувват рўшан карда, ба ќавли худаш дар ќолаби «ифтироку иштирок» (фарќият ва шабењият) мавриди «тањлил» ќарор додааст.

Сайидюнус, одатан бозї кардан бо калимотро, ки дар сабки њиндї аз мушаххасоти калидї мањсуб меёфт (манзур назарияпардозини «ифтирокию иштироки»-и вай аст), хеле дўст медорад ва бар ин асос матолибашро љур месозад, то дигарон ба ќудрати эљодї ва тафаккури тањлилиаш њамду сано хонанд. Мо њам ба фантазияи ў њамду сано мехонем. Ва аммо масъалаи мазкурро дар бастагї бо назароти вай пайгирї намуда, дар се банд натиљагирї кардем. Инак:

1. Мавриди аввали бањси Сайидюнус ин аст, ки марги мухолифи Њукумати Тољикистон Умаралї Қувват бо ќатли рўзноманигори варзида ва мунтаќиди режими Саудї Љамол Хошукчї дар як сатњ ќарор доранд, вале аввалї дар сархатти расонањои љањонї ќарор нагирифт. Посух ин аст, ки Љамол Хошукчиро, воќеан, наметавон бо Умаралї Қувват, ки як соњибкори номуаффаќ будааст, дар як маќом љой дод. Љамол Хошукчї рўзноманигори варзидае мебошад, ки маќолоташ дар нашрияи бонуфузтарини љањонї – Вашингтон-пост интишор меёфт ва аз зумраи тањлилгарони забардасти сиёсї ба шумор мерафт. Аммо Умаралї Қувват (Худо рањматаш кунад)-ро танњо дар доирањои мањдуди бизнеси дохилї мешинохтанду халос ва замони њангомасозинињоаш баъзе доирањои сиёсии хорилї аз ў ба унвони абзори таъсиррасонї истифода карданд. Ин буд, ки дар хорилї аз кишвар чанде њангома барпо кард ва ин њангомасозинињоаш ба хоѓири ба ќудрати сиёсї расидан ва афзудани бизнеси хонаводагиаш иттифоќ афтода буду бас. Хошукчї бошад, баръакс, рўзноманигори њирфаї буд ва агар версияи ќатли ў собит шавад, аз љониби гурўњињои манфиатхоњ сурат гирифтааст, то дар муњитњои сиёсии Арабистони Саудї љави нави сиёсї ва њангомањои тозаи геополитикї арзи вуљуд намоянд ва хостњои гурўњињои манфиатхоњ бароварда шаванд.

2. Бояд гуфт, ки маќомоти марбутаи Арабистони Саудї ва Туркия ќазияро дар њамбастагї тањќиќ ва бозљўйї мекунанд. Ин нуктаро дар рўзњои аввали пахши ќазия маќомдорони Саудї иброс доштанд ва масъулини ситодњои бозљўйї дар њамкорию танготанг макон ва авомили њодисаро пайгирї карда истодаанд. Аммо, он чи ки Сайидюнус ба унвони санаду далел манзур месозад ва бар њамсў шудани ду тараф – Туркия ва Саудї дар њалли ќазияи Хошукчї таъќид меварзад, танњо як назари инфиродї аст. Бигзор бошад, вале баррасї ва бозбинии мунсифонаи парвандаи нобудии Љамол Хошукчї ба манфиати Саудї мебошади. Ин аст, ки валиањди Саудї Муњаммад бен Салмон гурўњи кории вежа тартиб дода, ќазияи мазкурро мавриди баррасї ќарор медињад. Дигар ин ки нуфуз ва обрўйи сиёсї ва давлатии Саудї васати мољаро ќарор дорад, аз ин лињоз, гурўњи вежаи тањлилї ва бозљўйии Саудї дар њамбастагї бо хадамоти ташхисии Туркия масъаларо љиддї пайгирї менамоянд, то њадсу гумонњоро дар робита бо даст

доштани давлати Саудӣ дар қатли Хошукҷӣ аз миён бардорад. Дар ин миён Туркия ӯам, барои он ки нуфузи сиёсиашро дар минтақа аз даст надиҳад, ӯель кадом бозиеро (ки Сайидюнус ӯадс мезанад) эӯод намекунад, то латмаи ӯиддие дар пайкари сиёсию давлатиаш ворид нагардад. Афзун бар ин, ИМА ва шахси Раисӯумӯур қазияро ӯиддӣ пайгирӣ менамоянд ва, фаразан, агар Туркия дар сӯйистифодаи масъалаи қатли Хошукҷӣ ӯойе ба иштибон биравад, танишу шикофӯи миёни Саудӣ, ИМА ва Туркия амиқтар мегарданд. Ин аст, ки Туркия манфиатдор нест қазияро ӯайримунсифона бозӯйӣ намояд ва Саудиро ба иӯбор тарафи худ бикашад, то ниёзӯои сиёсию геополитикиашро дар минтақа бароварда созад. Албатта, изӯорназарӯое, ки таӯлилгарони сиёсии туркӣ устои донишгохи равобити байналмилали Туркия Кадир Хосс ва генерали бознишастаи турк Ахмад Ёвуз дар шабакаи «Алчазира» ироа доштаанд, барои радду бадали қазия ва шинохтани авомили зарурӣ заруранд, аммо онӯоро дар натиљагирӣ минӯайси эталон наметавон пазируфт, иттифоқан, навиштаи Сайидюнус ӯам як мавкӯегирии мунӯасир ба фард ва доираӯои фармоишӣ асту бас.

3. Сайидюнус, тавре ки қаблан ишора рафт, парвандаи қатли Умаралӣ Қувватро бо нобудии Хошукҷӣ дар як тарозу санӯидан меҳӯнад ва Туркияро дар додуситадӯи миёни Ёукумати Тоӯикистон ва Туркия муқассир мешуморад. Мавкӯегирии Сайидюнус маӯлум аст. Фаразан, агар дар куштори У. Қувват Ёукумати Тоӯикистон ва сохторӯои амниятӣ муқассир мебуданд (ки ин танӯи фарзияи Сайидюнус ва ӯаммаслақонаш асту бас), Туркия қайӯи ин қазияро рӯшан мекард ва дар сархатти ахбори расонаӯои минтақавӣ қарор меод. Ин имкониятро Туркия дорад, аммо чун дар он ангезаи сиёсиро надид, муӯримро пайдо ва ӯабс намуда, парвандаро ба итмом расонид. Илова бар ин, Туркия аз пинӯон кардани далоили даст доштани тими амниятӣ дар куштори У. Қувват чӣ манфиати молиӯи сиёсӣ меид ва ё ба истилоӯи ирониён, чӣ гиращ меомад? ӯель ва фикр накунам, ки барои манфиати ночизе Туркия маводи тафтишотиро пинӯон дорад ва бо обрӯ ва нуфузи минтақавиаш санӯлу осон бозӣ кунад. Бигзарем, Ёукумати Ёумӯурии Тоӯикистон дар қатли Умаралӣ Қувват, аслан даст надорад, чунки ӯ шахсияти харизматике набуд, ки атрофаш миллатро ӯамӯ карда тавонад ва тарӯи инқилоберо роӯандозӣ созад. ӯатто дар миқӯси маӯал У. Қувватро намешинохтанд, чи расад ба сатӯи ӯумӯурӣ. Аз ин ӯост, ки ду нафар – У. Қувват ва Ёамол Хошукҷӣ, чи аз ӯиӯози нуфузу мартабаи сиёсию илтимоӣ ва чи аз ӯиӯати донишу фазилат шабеӯи ӯам нестанд ва наметавон ӯар дуру дар як мизони фикрӣ ва сиёсӣ андозагирӣ кард.

Фаридун Ориёӣ